

Olen tässä pyrkinyt problematisoimaan Malmbergin niitä argumentteja, joiden pohjalta hän nähdäkseni katsoo voivansa etuoikeuttaa oman tiedotusoppikäsitteensä tiedotusoppiksi sinänsä. Esitetyn kritiikin vastapainoksi on kuitenkin hetimiten todettava, että se käsitys tiedotusoppista kulttuuritieteenä, jota Malmberg on nyt toistakymmentä vuotta kehitellyt ja perustellut, on merkittävä tieteellinen saavutus tiedotusopin piirissä, ja että se, mitä hän sanoo tiedotusopin tutkimuskohteesta ja tiedeluonteesta, vie niitä koskevaa pohdintaa aimo askeleen eteenpäin. Paljolti juuri Malmbergin työn ansiosta tiedotusopin itseymmärrys on nykyään aivan toisella tasolla kuin sitä ennen. Sinnikkäästi oman päänsä pitäneenä hän esimerkiksi on vähä vähältä kyennyt murtaamaan sitä muuria, joka vielä 70-luvulla erotti humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen ajattelun tiedotusopin alueella jyrkästi toisistaan (jos kohta muurissa on kyllä yhä kiviä jäljellä). Väitöskirja ei ole ansiokas kuitenkaan yksin näissä suhteissa vaan se on ansiokas myös osoittaessaan asioiden laajaa filosofista ja teoreettista hallintaa sekä erityisesti kykyä kehittää monimutkaisen tieteenalan jäsentämiseksi tarvittavia käsitteellisiä järjestelmiä, jollaisia ilman meidän olisi hyvin vaikea saada otetta itsestämme.

Veikko Pietilä

Fenomenologiaa tilaustyönä

DAHLGREN, Peter. Pressens bild av brottsligheten. BRÅ information 1987:1. Stockholm 1987.

Sovinnaisesti ajateltaneen että ns. positivistinen tutkimusote ja ns. hallinnollis-kaupallinen tiedotustutkimus kuuluvat erityisellä tavalla yhteen. Tätä ajatusta on Suomessa horjuttanut niin Yleisradion kuin mainosalan tällä vuosikymmenellä sponsoroima tutkimustoiminta: paradigman alkaessa vaihtua ovat mainitut tahot kärkkäästi kiiruhtaneet tilaamaan tutkimusta hermeneutikoilta ja fenomenologeilta.

Sama pätee Ruotsissa. Yhdysvalloissa koulutuksensa saanut Peter Dahlgren, fenomenologi ja *Making News*-kirjan tekijän Gaye Tuchmanin oppilas, on tässä suhteessa esimerkkitapaus. Rikollisuuden ehkäisemiseksi perustettu virallinen instanssi *Brottsförebyggande rådet* (lyh. BRÅ) on tilannut häneltä tutkimuksen Ruotsin sanomalehdistön rikosjournalismista.

Raportti alkaa vähemmän yllättävästi. Kuin pahainen positivistinen ikään Dahlgren on luokitellut ja tilastoinut vähän yli tuhat rikosjuttua kahdeksasta lehdestä varsin tavanomaisilla muuttujilla. Kiintoisinta tuloksissa ehkä on ns. valkokaulusrikollisuuden vähäinen osuus journalismissa. Tutkija katsoo oikeutetuksi tulkita jo näitä tuloksiaan siten, että rikosjournalismi ei kykene antamaan

”mitään rikollisuuden yhteiskunnallisen dynamiikan syvempää ymmärtämystä” (s. 27).

Suunnilleen raportin puolivälissä alkaa tekstistä pilkistää hermeneutikko Dahlgren, minkä hän eksplisiitisti tuo esiin (s. 30). Hän ryhtyy puhumaan hahmottamisulottuvuuksista (*gestaltningdimensioner*). Tähän liittyy hänen se ajatuksensa, että keskustelutilanteessa se **miten** sanotaan saattaa olla tärkeämpää kuin **mitä** sanotaan. Näin Dahlgren pyrkii avaamaan rikosjournalismin lukijan näkökulman, jonka tilastoiva ote – tämä on tulkintani hänen ajattelutavastaan – tavoittaa huonosti.

Dahlgren siis korostaa **lukijan kokemuksen** merkitystä ”perustavanlaatuisena viitekehiksenä joka sopivimmin voi valaista aineistoa” (s. 30). Samalla hän ottaa voimakkaasti etäisyyttä siitä ideasta, että tekstin vaikutukset ja/tai merkitykset olisivat luettavissa suoraan tekstistä. Tuon distanssin-ottamisen voimakkain ilmentymä on myöhemmin (s. 56) esiintyvä lause, jonka mukaan ”ei koskaan ole mahdollista ennustaa miten lukija tulee käyttämään hyväkseen tiedotusvälineitä”. Itse ei Dahlgren tässä yhteydessä kuitenkaan ole tutkinut yhtäkään rikosuutisten lukijaa. Todennäköisesti elävien, lihaa ja verta olevien lukijoiden pariin meneminen ei mahtunut toimeksiannon eikä sitä vastaavan budjetin puitteisiin eikä siten ole tutkijan ’syy’, mutta puute se joka tapauksessa on.

Kohta hermeneutikko Dahlgren täsmentyy fenomenologi Dahlgreniksi, jonka suurimman kiinnostuksen kohteena täytyy siis olla ja onkin ”todellisuuden sosiaalinen konstruointi” (s. 31). Tätä eritelläkseen Dahlgren jakaa todellisuuden kolmiksi: 1) objektiiviseen (kiistattomien faktisten olosuhteiden ja ilmiöiden maailmaan), 2) symboliseen sosiaaliseen todellisuuteen ja 3) subjektiiviseen (yksilöstä toiseen vaihtelevaan) sosiaaliseen todellisuuteen (sen nimeen Dahlgren todella sisällyttää myös määreen sosiaalinen, s. 32).

Tämä kolmijako ansaitsee tulla kommentoiduksi. Totta kai se auttaa eteenpäin, etenkin jos kyseessä on tällaiseen (alkéis)filosofointiin tottumaton lukija. Trikotomia kuitenkin voittaisi, jos 1-kohdan sana objektiivinen korvattaisiin adjektiivilla materiaallinen tai ehkä vielä mieluummin määreellä ulkoinen. Ovathan nuo kaikki kolme todellisuuden osa-alueita ontologisessa mielessä olemassa olevia ja sanan tässä merkityksessä ”objektiivisia” (tämän näkemys perusteita ks. esim. Raimo Tuomela, *Tiede, toiminta ja todellisuus*).

Siitä taas että Dahlgren ei tunnu edes epäilevän ulkoisen todellisuuden olemassaoloa seuraa erinäisiä asioita hänen journalisminäkemykselleen. Hän huomauttaa esim. (s. 43), että ”objektiivisuus” jutun sisällä ja ulkoisen todellisuuden vastaavuuden mielessä ”saattaa jatkuvasti olla relevantti” journalismin kriteeri, mutta ”objektiivisuus” on silloin määriteltävä tavalla joka lähtee ”inhimillisestä komponentista”. Ymmärtääkseni ns. subjektin ja objektin vuorovaikutusteoria tarjoaa tuollaisen määrittelyn perustan.

Se mikä Dahlgrenia tuntuu ehkä eniten kiinnostavan on "rikosten temaattiset kentät": 1) rikoksen) erikoislaatuiset piirteet, 2) rohkeus, 3) pahuus, 4) ahneus ja muut inhimilliset heikkoudet, 5) kollektiiviseen järjestykseen kohdistuva uhka, 6) luottamuksen väärinkäyttö, 7) järjestysvallan puolustaminen, 8) supertähteä (à la pankkiryöstäjä Clark Olofsson) koskeva jatkokertomus sekä 9) juridinen jatkokertomus. Näistä hän katsoo löytävänsä sen mikä on olennaista rikosjournalismille lukijan näkökulmasta. Merkitysten tutkimista — tai merkityksillä spekulointia — siis.

Sellaista on journalismi, koska sellainen on yhteiskunta ja sellainen on ihminen. Tietenkään Dahlgren ei eksplisiitisti sano näin. Sen sijaan hän kyllä kirjoittaa: "Journalismi ei voi eikä sen pidä koskaan esittää järjestelmällisiä tieteellisiä kuvauksia yhteiskunnasta" (s. 67, raportin viimeinen kappale). Rivien välistä voimme lukea et-

tä rikosjournalismi tuskin myöskään kykenee ehkäisemään rikollisuutta.

Jokainen Tuchmaninsa lukenut muistaa tämän Dahlgrenin opettajan voimakkaan kriittisyyden yhdysvaltalaisista uutisjournalismia kohtaan. Milloin impli- ja milloin eksplisiitisti Tuchman kirjoittaa, että olemassa olisi myös paljon nykyistä parempia tapoja kuvata yhteiskuntaa ja että ne ehkä olisivat mahdollisia myös journalismissa. Tuchmanin kriittinen visio on Dahlgrenin variantissa — samalla kun Tuchman on hävinnyt hänen kirjallisuusluettelostaan — hiipunut perikonservatismiksi: näin on aina ollut ja näin on aina oleva.

Tuo perikonservatismi on ehkä haavoittuva asenne, mutta myös haastava. Ruotsin sadoista tiedotustutkijoista Dahlgren kuuluu kiintoisimpaan päähän.

Pertti Hemánus